

EGE ÜNİVERSİTESİ FEN FAKÜLTESİ KÜTÜPHANELERİ KONUSUNDA RAPOR

Prof. Dr. Osman ERSOY

Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanlığının 17.11.1976 tarih ve Y-420/10107 sayılı çağrıları üzerine, adı geçen kuruluşun kütüphanelerini incelemek, merkezileştirme konusunu Fakülte Kurulu ile görüşmek ve konferans vermek üzere, 25-27 Kasım 1976 tarihinde İzmir'e gittim. 26 Kasım 1976 günü saat 16.00'ya kadar, Fen Fakültesi kütüphanelerini inceledim; aynı gün akşam üstü iki saat başta Sayın Dekan olmak üzere, Fakülte Kurulunun değerli üyeleriyle sorunu görüştük ve tartıştık. Bu rapor, Fen Fakültesi Dekanlığına, yukarıda sözünü ettiğim görüşmelerin sonucu olarak sunulmuştur.

Tarihçe — Üniversite kütüphanelerimizin yeniden örgütlenmesi konusunda, A. Malche, E. Hırş, L. S. Thompson, Kalia, R. Hopp, McAnally, R. Juchhoff gibi yabancı ve A. Berker, A. Ötüken, Y. Karayalçın, B. Yurdadoğ, O. Ersoy, N. Sefercioğlu, İ. Kum, H. Çelik, L. Bakla, T. Aybaş, M. Ünlü v.b. yerli uzmanların literatürümüze yansımış araştırma ve raporları vardır. Ege Üniversitesi kütüphaneleri ise, özel olarak, Dr. Kalia (1961), Dr. Juchhoff (1967), Dr. Yurdadoğ (1971), M. Ünlü ve diğerleri (1972), Dr. Kum ve diğerleri (1975), Fen Fakültesi Kütüphane Komisyonu (16.9.1976) tarafından incelenmiştir.

Ege Üniversitesi, 1955 yılında İzmir - Bornova'da kurulmuştur. Öğrenci sayısı yirmibine yaklaşan bu Üniversitemiz, 9 fakülte, 91 kürsü - bölüm - enstitü ve bunlara bağlı 71 kütüphaneden oluşmaktadır. Bir karşılaştırma yapmak amacıyla, bir kampusta kurulmamış olan İstanbul Üniversitesinde 131, Ankara Üniversitesinde ise 91 seminer - kürsü - enstitü kütüphanesi bulunduğunu söyleyelim. Halbuki, Ege Üniversitesi gibi tek kampusta toplanmış olan, Orta Doğu Hacettepe ve Boğaziçi Üniversiteleri merkezi birer üniversite kütüphanelerine sahiptir.

Fen fakültesi, dağınık seminer - kürsü - enstitü kütüphanelerine sahip olma bakımından, Ege Üniversitesi içinde üçüncü durumdadır: Tıpta 26, Ziraatta 18, Fen Fakültesinde ise 13 yerde koleksiyon

vardır. Buna benzer bir durum, altı yıl önce Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde de mevcuttu. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin 23 ayrı yerinde bulunan seminer - enstitü - kürsü kütüphaneleri 1969 da yapımı biten yeni kütüphanede merkezileştirildi; böylece 200.000 cildi aşkın eserler, herkesin yararlanmasına sunulmuş oldu.

Ege Üniversitesi Fen Fakültesi kitaplıkları çok küçük koleksiyonlardan oluşmuştur. Merkez kütüphanesi (4216), Genel Zooloji (1406), Sınai Kimya (949), Genel ve Analitik Kimya (600), Genel ve Tatbiki Matematik - Teorik Matematik (4650), Sistematik Zooloji (1158), Astronomi (1360), Genel - Denel Fizik (2491), Tabiat Tarihi Müzesi (67), Genel ve Sistematik Botanik (2260), Organik Kimya (448), Fiziko - Kimya (850), Jeoloji (1400) olmak üzere toplam 21.855 eser vardı.

Kütüphaneyi Oluşturan Ögeler — Kütüphanenin üniversitenin kalbi olduğu söylenegelmıştır. Et tırnaktan nasıl ayrılmazsa, kütüphane de akademik çalışmalardan öylesine ayrılamaz. Ancak, bizim üniversitelerimizde kütüphanenin araştırma, inceleme ve öğretim - eğitime katkısı gereğince anlaşılammış ve yeterince değerlendirilmemiştir. Nitekim, üniversitelerimiz için çıkarılmış olan, 4936, 115 ve 1750 sayılı Yasalarda kütüphanelere ilişkin bir satırın bile bulunmaması, yukarıdaki sözlerimizi kanıtlar. Ama üniversite ve fakültelerimiz özerk kuruluşlar olarak kütüphanelerine çeki - düzen verebilme olanağına sahiptir. Fen Fakültesinin şimdi yapmak istediğini başkaları da yapabilir ve kütüphaneyi kuruluşun gerçek anlamda çalışan kalbi haline getirebilirler.

Kütüphane, kitapların toplandığı, korunduğu ve özellikle yararlanmaya sunulduğu kurumdur. Çağımızın kütüphane anlayışı ve örgütlenmesi sorununun temelinde bütün eserlerin yararlanmaya sunulması yatar. Kütüphanenin yararlanmaya sunma amacını gerçekleştirebilmesi için beş önemli ögeye sahip olması gerekir. Bunları, **kütüphaneci, koleksiyon, yapı, bütçe, okuyucu** diye sıralayabiliriz. Bu ögelerden birisinin bulunmadığı yerde kütüphane söz konusu edilemez. Kütüphaneleri oluşturan bu ögelerin ışığı altında Fen Fakültesi, kütüphanelerinin merkezileşmesi sorununu inceleme ve değerlendirmeye çalışalım :

Kütüphaneci — Fen Fakültesi kütüphanelerinde memurların üniversiteye dayalı bir meslekî eğitimden geçtiği söylenemez. Yanılmıyorsam, bu kütüphanelerde, biri kütüphanecilik mezunu, öteki de kütüphaneciliği yardımcı ders olarak seçmiş iki üniversite mezunu

vardır. İkincisi, bu incelemenin yapıldığı sırada görevinden ayrılmak üzere idi. Bir üst eğitim aşamasından geçebilmek için kütüphaneye bir raslantı sonucu gelmiş ve bu işi yan kazanç, eğreti bir iş olarak gören orta eğitim görmüş kişilerin eline akademik bir topluluğun kaderi teslim edilemez. Gerek nicelik ve gerekse nitelik yönünden yetersiz bir kadro, bu dağınık kütüphanelerde bir kütüphane politikası saptayamaz, gerekli hizmeti veremez. Görünüşte, 13 kitaplıkta yaklaşık olarak yirmi kadar memur çalışmaktadır. Fakültenin kitap koleksiyonunun yirmi bin olduğu düşünülecek olursa, memur - koleksiyon oranı yönünden Batı standartlarının üzerinde olduğumuz sanılır. Ancak, kütüphanecilik bilgisinden yoksun üstelik tek bir memurla bir bölüm kütüphanesini sürekli açık tutmak ve işletmek olanağı yoktur. Kütüphanelerin birleşmesi halinde hem merkezi kütüphane meslekten yetişmiş olan kütüphaneciler için cazip bir hale gelir, hem de kütüphaneyi sabahın erken saatlerinden gece geç vakitlere kadar açık tutma olanağına kavuşulur. Üstelik daha az memurla daha çok hizmet verilmiş olur.

Koleksiyon — Fen Fakültesinde onüç ayrı birimde koleksiyon olduğunu yukarıda söyledik. Bunlardan biri yüz, dördü bin, dördü ikibin, ikisi üçbin, ve ikisinin de beşbin eserin altında birer koleksiyona sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu küçük ve dağınık kütüphanelere 17 mükerrer nüsha dergi gelmektedir. Bilindiği üzere periyodikleri izlemek hem zor hem de pahalı bir iştir. Merkezileştirme sonucu mükerrer nüsha alınmayacağı için, artan para daha önemli ve gerekli yeni periyodiklerin alınması için harcanabilir. Bilim dallarının birbirinden yararlanması kaçınılmaz olduğu bir çağda, özellikle fen alanında hiçbir öğretim üyesi, yardımcısı veya öğrenci, yakın dallara ve komşu kütüphanelere gereksinme duymadan çalışmalarını sürdüremez. Bu ise, ancak ve ancak merkezi bir kütüphaneyi oluşturmakla sağlanabilir. Ayrıca, uzman elemanlardan yoksun bu küçük kütüphanelerin koleksiyonlarını kataloğa geçirmek, sınıflamak, eserlerini seçmek büyük bir sorundur. Merkezi bir kütüphane fen alanlarının gereksinmesi olan ortak müracaat eserlerini daha kolay, sağlayabilir. Birbirine bir iki dakika uzaklıktaki bu küçük kitaplıklarda oldukça pahalı sözlük ve ansiklopedileri bulundurmak, mükerrer nüsha ve takımlarını almada ısrar etmek, ülkenin sınırlı koşulları ile de bağdaşmaz. Kütüphane koleksiyonlarının merkezileştirilmesi sonucu, mükerrer eser ve dergilerin alınmamasıyla belkide ileride Fen Fakültesine bir bilgisayar yada çok önemli koleksiyonlar kazandırmak olanağı bulunur.

Yapı — Fen Fakültesinde kütüphaneler için ayrılmış yerlerin, merkez kütüphanenin dışında, hiçbirisi özellikle kütüphane olarak yapılmamıştır. Bu yerlerde kitap, insan trafiği düşünülmemiştir. Ayrıca, buralarda, aydınlatma, ısıtma, soğutma, okuma yerleri, raflar standart olarak yapılmamıştır. Bütün fakülte mensuplarının bu küçük kütüphanelere kolayca, eşit bir biçimde ulaşabilecekleri söylenemez.

Tabiat Tarihi Müzesine ayrı bir yer sağlanabilirse, merkez kütüphanesinin de içinde bulunduğu bu yapı daha uzun yıllar, Fakülte kütüphanelerinin bütün eserlerini kapsamı içine alabilir.

Bütçe — Fen Fakültesi kitaplık ve yayımlar bütçesindeki paranın bu küçük ünite kitaplıkları arasında paylaşıldığı, para bölününce de büyük koleksiyon alımına gidilemediği anlaşılmaktadır. Yirmi iki yılda tüm koleksiyonun 20.000 cilde ancak ulaşmış olması ve en büyük birimin 4.000 erden oluşması ortak bir bütçenin merkezi kütüphanede oluşturulması gereğini ortaya koymaktadır. Kütüphaneler merkezleşirse, Dekanlık kütüphane bütçesini hem dengeli bir biçimde bütün fen dalları için oluşturmak ve geliştirmek olanağını bulur, hem de Maliye Bakanlığı ve Devlet Plânlama Teşkilâtı'ndan kütüphane bütçesini artırmak gerekçeli bir biçimde istenebilir.

Okuyucu — Öğretim üyeleri, yardımcıları ve öğrenciler, üniversite ve ona bağlı fakültelerdeki kütüphanelerin en doğal okuyucu ve araştırmacılarıdır. Bundan ötürü, kütüphane kaynaklarının «sosyal adalet ve fırsat eşitliği» anlayışı içinde tümü tarafından kullanılması gerekir. Seminer - enstitü - kürsü kütüphanelerinden yarınımızın güvencesi olan öğrencilerimizin, hatta asistanlarımızın, bizlerle eşit koşullar altında yararlandıklarını söyleyemeyiz. Kaldı ki, bu tür kütüphanelerde, eserler onlara sahip bölümlerin öğretim üyelerinden başkalarına çok sınırlı ve kısıtlı olarak verilir. Fen Fakültesi kütüphanelerinin merkezleşmesi halinde, sadece bu Fakültenin elemanları değil, Ege Üniversitesinin başka mensupları da merkezi kütüphaneden yararlanma olanağını bulacaklardır.

Yasal Zorunluk — 26 Mayıs 1927 tarih ve 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu ve ona bağlı Ayniyat Talimatnamesi, kitabı para gibi kabul etmiştir. Paranın kaybindan ve korunmasından, çalışmasından belli kişiler nasıl sorumlu tutulmuşlarsa, kitaplardan da böylesine ita âmirleri, tahakkuk memurları ve kütüphane müdürleri ve memurları sorumludur. Başka bir deyişle, üniversitelerimizde, dekanlar, fakülte sekreterleri kütüphanecilerle beraber ortak bir sorumlu-

luk taşımaktadır. Bizler, yani öğretim üyeleri, sorumluluğu bize ait olmayan ve para gibi geçerli olan kitapları, kendi malımız gibi, kimseye hesap vermeden kullanma gelenek ve göreneğine sahibiz. Bu gerçekten yadırganması gereken bir sorundur.

Ege Üniversitesi Fen Fakültesinin oluşturduğu bir komisyon (16.9.1976) bu Fakülteye bağlı kütüphaneleri merkezileştirme kararını vermiştir. Sayın Dekandan Fakülte Kurulunun onayına sunulacağını öğrendiğim bu durum gerçekleşecek olursa, hem yöneticiler, hem de öğretim üyeleri mali sorumluluktan kurtulmuş olurlar.

Üniversite kütüphanelerimizde yapılması gereğine inandığım bir reform yani merkezileştirmeyi gerçekleştirme yolunda Fen Fakültesinde atılan bu görkemli adımdan ötürü, başta Sayın Dekan olmak üzere bütün ilgilileri kutlar, Fakülte Kuruluna saygılarımı sunarım.